

УДК 94:[323.15:328.7](477)''1987/1994''
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2025/1.17>

Погуляєв О.І.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ДИНАМІКА ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН УКРАЇНИ В 1987–1994 РОКАХ

У статті досліджено динаміку громадської активності національних меншин України в 1987–1994 рр. Доведено на основі низки ефективних міжнародних практик, що рівень державної підтримки та уваги національним інтересам щодо усіх спільнот демонструє показник політичного плюралізму. З'ясовано, що не менш вагомим є ініціативність етнічних меншин інтегруватися в процеси суспільної активності демократичної держави.

Визначено, що активізація громадського руху національних меншин України розпочалася з другого етапу «перебудови» в 1987 р. та початком політики гласності. Проаналізовано перший період формування національних організацій етнічних меншин до прийняття Декларації про державний суверенітет України в 1990 р. та визначено, що цей процес мав ознаки певної обережності й був спрямований в першу чергу на задоволення культурно-освітніх потреб. Висвітлено суттєве прискорення динаміки формування національних товариств після розпаду Радянського Союзу та розширення сфери їх діяльності.

Встановлено товариства утворені національними меншинами України та напрями їх роботи. З'ясовано, що більшість національних організацій підтримували суверенітет та незалежність України. Доведено, що громадська активність залежала від політичного курсу незалежної України. Простежено вплив труднощів на громадських рух, пов'язаних з надзвичайно складним періодом в політичній, економічній і соціальній сферах на початку 1990-х років. Розкрито, що це не завадило позитивній динаміці росту громадської активності національних спільнот, що в свою чергу доводить демократичність політичного вектору України в перші роки незалежності. Розглянуто проблему корінних народів України. Підтверджено, що Верховна Рада України першого скликання до 1994 р. забезпечила основну правову базу для забезпечення національних потреб та захисту етнічних меншин від проявів дискримінації. Висвітлено підтримку національних меншин з боку України, інших держав та міжнародних організацій.

Ключові слова: національні меншини, корінні народи, громадські організації, національні товариства, етнополітика, євреї, румуни, поляки, кримські татари.

Постановка проблеми. 13 грудня 2022 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про національні меншини (спільноти) України». Попереднім законодавчим актом був закон «Про національні меншини в Україні» від 1992 р. Сучасні реалії вимагають озирнутися на історію становлення організацій національних меншин на початку 1990-х років, щоб ретроспективно проаналізувати шлях України у сфері етнічної політики. Необхідно виробити принципово нові підходи та принципи політики розвитку етнічних меншин у XXI ст.

Процеси організації національних товариств також мають вагоме значення в низці аспектів суспільно-політичного життя. Такі структури часто виступають посередниками між етнічними спільнотами та державними органами, сприяють культурній дипломатії, міжнародним відносинам. Водночас вони також вирішують індивідуальні запити

духовного розвитку, спілкування та взаємодії з людьми своєї етнічної приналежності та традицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Великий внесок в дослідження становища національних меншин України, розвитку міжетнічних взаємин зробили і продовжують робити наукові співробітники Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. В. Котигоренко, О. Калакура, Л. Ковач та інші дослідили місце етнічних меншин України в політичних процесах на зламі XX і XXI ст. [16]. Специфіку єврейських громадських організацій висвітлив С. Кальян [9]. Місце більшості етнічних меншин України в контексті суспільно-політичних трансформацій 90-х рр. XX ст., а також роль лише німецької меншини в міждержавних відносинах першої половини 1990-х років з'ясував В. Коцур [12; 13]. Громадську активність кримських татар вивчали Н. Беліцер, Я. Дашкевич [2;

4]. Розбудову культурно-мистецького життя меншини України, зокрема польської, засобами громадських організацій простежив В. Пекарчук [17]. Особливості діяльності російських товариств простежили як вітчизняні, так і зарубіжні історики, серед яких Т. Гринюк, В. Кошелюк, Б. Орловська [1; 3]. Також не менш вагомим джерелом дослідження активності національних меншин України є різноманітна нормативно-правова база [7; 8; 18].

Постановка завдання. Мета статті вимагає простежити динаміку громадської активності, формування національних товариств етнічних меншин України. Нижньою хронологічною межею дослідження є початок політики гласності в 1987 р., а верхньою – звершення законотворчої діяльності Верховної Ради України першого скликання в 1994 р.

Виклад основного матеріалу. В історіографії одночасно вживаються поняття «етнічні меншини» та «національні меншини». В нормативно-правових документах не простежується різниця між цими термінами. Етнічні меншини охоплюють такі ознаки, як спільні походження, мова, культура, традиції та в більшості випадків релігійні переконання. Очевидно, що ці поняття дуже близькі між собою. Проте контекст національних меншин свідчить про політичний характер і вказує на політичну активність спільноти [6, с. 149, 391].

Володимир Трошинський доводить, що в Україні протягом тривалого часу відсутня ефективна модель державної етнополітики, яка б забезпечила високу активність меншин суспільно-громадському житті [19]. Витоки цього становища беруть початок з радянських часів. В роки «перебудови» на території України етнополітична ситуація набула таких рис:

- прагнення титульного етносу – українців – до формування власної державності та бажання різних етносів під впливом цієї тенденції виявляти власну ідентичність;
- непослідовність політики національних відносин, хаотичність у формах і проявах національно-культурного самоутвердження;
- регіональна специфіка етнопонаціональних процесів;
- радянській владі бракувало ефективного та реального досвіду у сфері формування національної політики.

Зрештою це зазвичай призводило до декларативних заходів замість практичних кроків, особливо законодавчих [16, с. 427–428].

В роки радянської «перебудови» керівництво СРСР все ще прагнуло й надалі контролювати

процеси, пов'язані з національними рухами в різних союзних республіках. 18 квітня 1988 р. було створено Комісію Верховної Ради УРСР з питань патріотичного та інтернаціонального виховання. У 1990 р. цю комісію було перетворено в Комісію Верховної Ради УРСР з питань державного суверенітету, міжреспубліканських і міжнаціональних відносин. Протягом березня-липня 1990 р. було прийнято Закон «Про утворення Державного комітету СРСР у справах національностей». 9 липня 1991 р. при Кабінеті Міністрів України утворено Комітет у справах національностей (працював до червня 1993 р.). Одним із завдань цього комітету було створення умов для задоволення соціально-культурних потреб, відродження та розвитку культур і мов національних груп, які проживають на території республіки, а також сприяння діяльності їх громадських формувань [18].

25 червня 1992 р. було прийнято Закон України «Про національні меншини в Україні». Статті Закону гарантують громадянам України, незалежно від їх національного походження, рівні громадянські права і свободи. Стаття 3 Закону визначає термін «національні меншини». Також на законодавчому рівні було гарантовано право національних меншин на освіту рідною мовою, як у державних навчальних закладах, так і через діяльність національно-культурних товариств та розвиток культури [8]. Це був рамковий закон, він діяв до 1 липня 2023 року.

Організації етнічних меншин на теренах України існували задовго до перших років відновлення державної незалежності у 1991 р. Однак між організаціями, які існували, скажімо, в умовах імперій чи радянського періоду української історії, немає інституційного чи поколінного зв'язку. Організації етнічних меншин, які існують сьогодні або діють з 1991 року, виникли або в роки радянської «перебудови», або в перші роки відновлення державної незалежності [15, с. 256]. Ідентифікація себе в суспільстві, прагнення захищати свої права та інтереси в державі національними меншинами визначається кількома аспектами:

- публічне визначення своєї приналежності як окремої етнічної спільноти;
- вимоги на державному рівні щодо визнання своєї самобутності в етнокультурному різноманітті;
- захист культурних і політичних прав в рамках чинного законодавства або лобіювання відповідних законодавчих рішень.

Такий захист особистих етнічних інтересів може варіюватися від вимог здобувати освіту

рідною мовою та організовувати культурні асоціації до територіальної чи політичної автономії чи навіть сепаратистських закликів і дій [3, с. 361–362].

Наприклад в 1994 р. були спроби антидержавної діяльності окремих організацій національних меншин. Так, за підтримки окремих політичних сил Румунії Товариство румунської культури ім. М. Емінеску та Християнсько-демократичний альянс румунів України прагнули загострити ситуацію шляхом роздування питань територіальної цілісності держави, а також проблем пов'язаних з освітою, правовим захистом прав румунів в Україні, які нібито були знехтувані. Про це повідомили в місцевій пресі, прозвучали заклики до міжнародної спільноти. За таку діяльність керівники цих організацій отримали попередження від Міністерства юстиції України [12, с. 150]. Загалом такі дії внесли своєрідний дисбаланс у життя Чернівецької області в середині 90-х рр.

Питання про статус кримськотатарського народу було порушено під час дебатів 12 лютого 1991 року у Верховній Раді УРСР. Однак на той час з різних причин отримати статус корінного народу виявилось проблематично. Законодавчого роз'яснення потребувало також питання статусу караїмів і кримчаків як корінних народів [2]. Закон України «Про корінні народи України» було прийнято лише 1 липня 2021 року. Відповідно до його положень кримські татари, караїми та кримчаки мають статус корінного народу України [7].

На початок 1991 р. в УРСР діяло 87 національно-культурних товариств. Вони почали виникати навесні 1989 р. Це були громадські об'єднання, створені для практичної реалізації мовних, культурних, релігійних, інформаційних і комунікаційних потреб національних меншин країни. Серед цих 87 національно-культурних товариств було 22 єврейських, 8 російських, 8 польських, 6 болгарських, 5 вірменських, 4 грецьких, 3 німецьких, 2 караїмських, 2 молдовських [22, с. 339]. Спочатку товариства діяли в рамках товариств дружби і культурних зв'язків із зарубіжжям (у радянському форматі таких структур). Наприклад, у січні 1989 р. у Маріуполі була створена грецьке міське товариство, офіційно зареєстроване як клуб грецької мови при Товаристві рідної мови імені Тараса Шевченка Українського фонду культури в Донецьку. В червні 1989 року в Донецьку було організовано єврейський культурно-освітній центр «Алеф», який офіційно підтримував курс «перебудови» [10, с. 35].

Однак така ситуація не могла тривати довго, зважаючи на відцентрові процеси всередині СРСР та зростання національних рухів і прагнень до етнокультурної самоідентифікації. Почалася консолідація суспільств, очолюваних неконформістами, правозахисниками та національно орієнтованою інтелігенцією. Такі товариства діяли в різних містах України. Паралельно відбувався процес офіційного організаційного розвитку: розробка статутів, програмних засад діяльності, підвищення кваліфікації кадрів, офіційна реєстрація в органах державної влади.

Після проголошення незалежності України до кінця року активізували свою діяльність 150 національно-культурних товариств етнічних меншин. Протягом 4-х років їх кількість зросла до 237 (16 із всеукраїнським статусом). Вони представляли інтереси 38 національностей. У 1989 р. була створена Рада національно-культурних товариств. В незалежній Україні в лютому 1993 р. ця структура отримала статус представницького органу національних товариств як дорадчий орган при Міністерстві національностей та міграції [11, с. 99].

На початковому етапі своєї діяльності організації етнічних меншин зосереджувалися на вивченні рідної мови. Також з 1991 року такі організації отримали можливість офіційно зареєструвати свою діяльність та спрямувати свої зусилля на національно-культурне відродження. Це включало вивчення мови та вивчення її історії, відродження традицій і звичаїв, пошук і збереження культурної спадщини та історичної пам'яті.

Громадяни вступали в товариства на добровільних засадах. Вони прагнули реально вплинути на процеси національно-культурного відродження своєї етнічної спільноти та інтегруватися в суспільство нової України. Вони мали певну матеріальну базу для реалізації своїх завдань. Хоча характерною проблемою був гострий дефіцит приміщень. Займаючись творчою, навчальною і виховною роботою, не варто розглядати діяльність організацій національних меншин виключно через фольклорно-етнографічний простір. Їх функції були значно ширшими. Про це свідчить, зокрема, створення Ради національних товариств України та Головної редакції літератури мовами національних меншин [20, с. 17].

Загалом в Україні проживало 130 різних національностей [16, с. 425–426]. Найчисельнішою національною меншиною були росіяни – понад 11 млн. осіб (22,1%). Традиційно чисельними на українських землях були єврейська, польська,

німецька, чеська, кримськотатарська етнічні меншини. Проте під час радянського періоду їх частка значно знизилася. Перепис населення 1989 р. демонструє наступні дані чисельності національних меншин України: євреї 486 тис. (0,95%), румуни і молдавани 459 тис. (0,9%), білоруси 440 тис. (0,85%), болгар 233 тис. (0,45%), поляки 219 тис. (0,43%), угорці 163 тис. (0,3%), татари і кримські татари 133 тис. (0,25%), греки 98 тис. (0,2%), німці 37 тис. (0,07%), чехи і словаки 17 тис. (0,03%), інші 388 тис. (0,75%) [21, с. 83].

З другої половини 1980-х років активізувався процес еміграції євреїв на історичну батьківщину, а також в США. Тому становлення та розвиток єврейських національно-культурних товариств розділилося на два напрямки: 1) розбудова традиційних об'єднань на території України; 2) організація товариств спрямованих на підготовку до еміграції [9, с. 417].

Незважаючи на суттєве зниження чисельності євреїв в Україні внаслідок еміграції, ті хто залишилися досягли зуміли досягти чи не найвищої динаміки формування національних товариств, установ, навчальних закладів в перші роки незалежності України. 14 січня 1991 р. було створено Асоціацію єврейських організацій та общин України (Ваад України), яка включала 120 єврейських об'єднань. Згодом було засновано Товариство єврейської культури України з відділеннями в більшості міст. 29 єврейських громад було зареєстровано як релігійні. 1992 р. відновило свою роботу Відділення єврейської історії і культури в Інституті політичних і етнонаціональних досліджень Академії наук України. Також діяло два єврейські театри: «Штерн» і «Мазлтов» в Києві, 20 фольклорних та естрадних ансамблів, Міжнародний Соломонів університет (заснований 1991 р., а навчальний процес розпочався 1993 р.). Восени 1994 р. в Україні розпочалося навчання в 4 школах з єврейською мовою викладання та 5 релігійних недільних школах [5, с. 52].

Молдавани і румуни згідно перепису 1989 р. разом становили 0,9% населення України чисельністю 459,4 тис. осіб. На початку 1990-х рр. інтереси молдаван були представлені лише на регіональному рівні. В Одесі діяла Обласна національно-культурна асоціація молдаван, а в Ізмаїлі – Обласний християнсько-демократичний альянс молдаван. Українськими румунами в Чернівцях було засновано 4 організації: Товариство румунської культури ім. М. Емінеску, науково-педагогічне об'єднання «Арон Пумнул», товариство репресованих «Голгофа», Румунське

спортивне товариство. Також працювали центри румунської культури в селах Біла Церква і Глибокий Потік Закарпатської обл. [5, с. 83, 115].

Перебудова та проголошення незалежності України активізували не лише громадську діяльність кримських татар, але й повернення на етнічну батьківщину – Кримський півострів. 1989 р. ще в Узбекистані було засновано «Кримськотатарський національний рух», який стояв на позиціях централістського напрямку, автономізму та підтримував українські національно-демократичні сили. «Національний рух кримських татар» 1987 р. співпрацював з комуністичними організаціями в Криму. 1991 р. Другий Курултай кримських татар задекларував національний суверенітет, прапор і гімн та створив Меджліс кримськотатарського народу. Виконавчим органом курултаю став Меджліс кримськотатарського народу. 31 серпня 1992 р. було засновано Духовне управління мусульман Криму, яке звісно має вагомe значення не лише для кримських татар [4, с. 384–385].

1988 р. на базі «Товариства радянсько-польської дружби» було створено Польську культурно-освітню секцію, яка згодом зросла і стала Культурно-освітнім товариством поляків України. Того ж року виникло Товариство польської культури Львівщини, а до 1990 р. такі організації з'явилися в Чернівцях, Тернополі, Івано-Франківську, Луцьку, Рівному, Житомирі, Стрию, Самборі. В жовтні 1991 р. на II конгресі поляків України було створено «Спільку поляків України», а згодом «Федерацію польських організацій України». Вагомe значення для поляків України мало відродження свободи релігійного життя. Було створено три католицькі єпархії: Львівська, Кам'янець-Подільська та Житомирська, які охоплювали понад 320 католицьких парафій, зареєстрованих протягом 1991–1994 рр. Важливо зазначити, що польська меншина України, в порівнянні з іншими, найбільше піддалася українізації. На початку 1990-х рр. 2/3 українських поляків визнавали українську мову рідною [17, с. 106–107].

1993 р. в Одесі засновано Асоціацію болгарських національно-культурних товариств і організацій України, яка об'єднала 8 товариств Одеської, Миколаївської, Кіровоградської, Запорізької областей, м. Києва і Криму створених в 1989–1992 рр. У 1989 р. грецьке населення с. Старомлинівка Донецької обл. спробували відновити національний Старомлинівський район, який був ліквідований у 1959 р., проте зазнали невдачі через опір радянських силових структур. Федерацію

грецьких товариств України було утворено лише в 1995 р., яка об'єднала грецькі організації 8 областей та м. Києва утворені напередодні. [14, с. 93].

Переважно регіонального масштабу наприкінці 1980-х років активізували громадську діяльність угорська меншина України. На Закарпатті проводилися обласні фестивалі угорського фольклору «Народні джерела». 1988 р. в Ужгородському державному університеті було відкрито Центр гунгарології. 1989 р. розпочало свою діяльність Товариство угорської культури Закарпаття, яке у 1993 р. зросло до 28 тис. членів [5, с. 140].

Невпинне зменшення чисельності німецького населення України, з 516 тис. згідно імперського перепису 1897 р. до 37,8 тис. у 1989 р., не знизило громадську активність німецької меншини. Наприкінці 1992 р. було зареєстровано товариство німців України «Відергебурт», покликане забезпечити усесторонній захист і реалізацію прав в сфері релігії, економіки, культури. Того ж 1992 р. в Києві було відкрито центр німецької культури «Відершталь» [13, с. 82–83].

Словацькі національні організації були представлені лише культурно-освітніми товариствами. 1992 р. на Закарпатті були утворені Товариство ім. Людовика Штура і «Матиця словацька». Культурні інтереси чеської меншини в Україні були представлені переважно невеликими регіональними товариствами у Львівській, Волинській, Закарпатській, Рівненській та Одеській областях [5, с. 120, 167–168].

Проголошення незалежності України докорінно змінило статус росіян з титульної нації на національну меншину, культура, мова суспільне становище, яких перестало бути центром сфери державних інтересів. Російська громадська активність в СРСР розвивалася майже безперешкодно якщо не суперечила радянській комуністичній доктрині та перебувала найбільш сприятливих умовах. Тим не менш демократизація суспільства наприкінці 1980-х на початку 1990-х років відкрила нові можливості не лише народам радянських республік, але й самим росіянам. В Україні функціонували 27 російських громадських організацій. Найбільшим осередком був Київ, в якому в 1990 р. з'явилися республіканське товариство «Русь» і культурно-просвітницьке товариство «Руське зібрання». В 1991 р. виникло «Пушкінське товариство», а 1993 р. – національно-культурне товариство «Київська Русь». Основними їх напрямками роботи були пропаганда російської культури і мови, а також збереження російсько-українських зв'язків в усіх сферах. У Львові восени

1994 р. відбувся Перший конгрес російських громад західних областей України [1, с. 181–182].

Якщо націоналістичний характер організацій етнічних меншин обумовлений ростом рівня свободи в суспільстві, то серед росіян він виходить з психологічного фактору: втратою відчуття батьківщини в республіках, де росіяни не були більшістю. Хоча реальних причин побоювання не існувало адже Україна від проголошення незалежності і протягом десятиліть гарантувала повагу національних інтересів російської меншини та захищала від будь-яких проявів дискримінації.

Висновки. Процес формування організацій національних меншин в Україні розпочався наприкінці 1980-х років. Однак на той час такі організації базувалися на існуючих товариствах радянського зразка та контролювалися радянською владою. Згодом ці структури етнічних меншин почали організовувати та очолювати представники національної інтелігенції, дисиденти та правозахисники. Спочатку напрям діяльності організацій національних меншин охоплював переважно культурно-освітній розвиток. Це була природня реакція на асиміляторську радянську політику спрямовану ліквідувати національну ідентичність та сформувати так звану «радянську людину».

У перші роки відновлення незалежності Україні довелося вирішувати питання щодо формування власної моделі етнічної політики, яка мала базуватися на засадах демократії, культурного розмаїття, етнічної та релігійної толерантності з урахуванням як державних інтересів. На законодавчому рівні цей процес триває й досі, що доводять закони «Про корінні народи України» 2021 р. та «Про національні меншини (спільноти) України» 2022 р.

Усвідомлення принципово нових реалій було складним завданням на початку 1990-х років. Відповідно до них Україна мала визначити титульну націю та етнічні меншини. Важливо було подолати наслідки колоніальної спадщини, адже русифікованими були майже всі національні меншини, що проживали в Україні.

Становлення організацій національних меншин відбувалося в межах радянських інститутів влади. Іноді допускалася співпраця та допомога від країни походження меншини. Вже після прийняття Декларації про державний суверенітет України в 1990 р. національні товариства отримали свободу самоврядування. Подальше проголошення незалежності прискорило динаміку формування організацій етнічних меншин та корінних

народів, що було закономірним процесом забезпеченим плідною правотворчою діяльністю Верховної Ради України першого скликання, незважаючи на всі кризові явища в її середовищі.

Список літератури:

1. Orłowska B. A. Російська меншина в Україні: сучасні виклики: Mniejszość rosyjska na Ukrainie – współczesne wyzwania. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, 2020. Вип. 42. С. 180–188. DOI: <https://doi.org/10.31861/mhpi2020.42.180-188>
2. Беліцер Н. *Кримські татари як корінний народ*. К.: ДП «Національне газетно-журнальне видавництво», 2018. 168 с.: іл.
3. Гринюк Т., Кошелюк В. Політико-географічні аспекти розвитку російських національних меншин у державах колишнього СРСР у пострадянський період. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2007. Вип. 33. С. 360–366.
4. Дашкевич Я. Р. Кримські татари. Енциклопедія історії України: Т. 5. Інститут історії України НАН України. К.: «Наукова думка», 2008. 568 с.
5. Етнічний довідник. Ч. 2: Етнічні меншини в Україні. Гол. ред. кол. В. Євтух. *Центр етносоціологічних та етнополітичних досліджень Інституту соціології НАН України*. К., 1996. 176 с.
6. Етнократологічний словник: Енцикл.-довід. слов. За ред. О. В. Антонюка, М. Ф. Головатого та Г. В. Щокіна. К.: МАУП, 2007. 576 с.
7. Закон України «Про корінні народи України» від 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text>
8. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25.06.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text>
9. Кальян С. Єврейські громадські організації: специфіка становлення та діяльності. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2006. Вип. 32. С. 415–427.
10. Ковач Л. Етнічні спільноти Донбасу в суспільно-політичному просторі регіону. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 5(67). С. 32–53.
11. Ковач Л. Національно-культурні товариства України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2008. Вип. 40. С. 97–107.
12. Коцур В. В. Національні меншини України в контексті суспільно-політичних трансформацій 90-х рр. XX ст. – поч. XXI ст.: монографія. Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я. М., 2019. 594 с.
13. Коцур В. В. Німецька національна меншина в українсько-німецьких міждержавних відносинах першої половини 1990-х років. *Молодий вчений*, 2017. Вип. 1. С. 82–86.
14. Коцур Л. М. Етнополітичні виклики в Україні наприкінці 1980-х у 1990-х рр.: хронологія подій. *Society. Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація*, 2020. Вип. 9/2. С. 88–125. DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2020-9/2-88-125>
15. Лойко Л. Громадські організації етнічних меншин України: історичний досвід створення та діяльності. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2007. Вип. 33. С. 256–273.
16. Національні меншини України в політичних процесах XX – XXI століть: стан і проблеми дослідження. авт. кол.: Котигоренко В. О. (керівник), Калакура О. Я., Ковач Л. Л., Коцур В. В., Кочан Н. І., Ляшенко О. О., Ніколаєць Ю. О., Новородовський В. В., Панчук М. І. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. 624 с.
17. Пекарчук В. Шляхи розбудови культурно-мистецького життя етноменшини України засобами загальноукраїнських та професійних громадських організацій: тенденції 1990–2000-х рр. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Історія*. 2014. Вип. 2, ч. 3. С. 105–110.
18. Постанова від 9 липня 1991 р. № 7 Про утворення Комітету у справах національностей при Кабінеті Міністрів УРСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79%D0%B0-91-%D0%BF#Text>
19. Трошинський В. Інтеграційна модель державної етнополітики: зарубіжний досвід для України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. Вип. 1. С. 94–98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdu_2018_1_18
20. Хрящевська Л. М. Національно-культурні об'єднання як прояв національного відродження та розвитку етнічних меншин в 90-х роках XX століття. *Молодий вчений*. 2016. № 1(2). С. 16–20.

21. Чорний С. М. *Національний склад населення України в XX сторіччі: довідник*. Київ: ДНВП «Картографія», 2001. 85 с.

22. Якубова Л. Д. Національні меншини України. *Енциклопедія історії України*: Т. 7. Інститут історії України НАН України. К.: «Наукова думка», 2010. 728 с.

Pohuliaiev O.I. DYNAMICS OF PUBLIC ACTIVITY OF NATIONAL MINORITIES OF UKRAINE IN 1987–1994

The article examines the dynamics of public activity of national minorities in Ukraine in 1987–1994. It is proved on the basis of a number of effective international practices that the level of state support and attention to national interests of all communities demonstrates an indicator of political pluralism. It is found that the initiative of ethnic minorities to integrate into the processes of public activity of a democratic state is no less important.

It is determined that the activation of the public movement of national minorities in Ukraine began with the second stage of «perestroika» (restructuring) in 1987 and the beginning of the policy of glasnost («transparency»). The first period of the formation of national organizations of ethnic minorities before the adoption of the Declaration on State Sovereignty of Ukraine in 1990 is analyzed and it is determined that this process had signs of a certain caution and was aimed primarily at satisfying cultural and educational needs. The significant acceleration of the dynamics of the formation of national societies after the collapse of the Soviet Union and the expansion of the scope of their activities are highlighted.

The societies formed by national minorities of Ukraine and the directions of their work were studied. It was found that the majority of national organizations supported the sovereignty and independence of Ukraine. It was proved that public activity depended on the political course of independent Ukraine. The impact of difficulties on public movements associated with the extremely difficult period in the political, economic and social spheres in the early 1990s was traced. It was revealed that this did not prevent the positive dynamics of the growth of public activity of national communities, which in turn proves the democratic nature of the political vector of Ukraine in the first years of independence. The problem of indigenous peoples of Ukraine was considered. It was confirmed that the 1st The Supreme Council of Ukraine by 1994 provided the basic legal basis for ensuring national needs and protecting ethnic minorities from manifestations of discrimination. The support of national minorities by Ukraine, other states and international organizations was highlighted.

Key words: national minorities, indigenous peoples, public organizations, national societies, ethnopolitics, Jews, Romanians, Poles, Crimean Tatars.